

שיעור 33 [?] קרונה של ציפורי

משנה כתובות יד: [?] 'א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה אמר רבי יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה'.
משנה זו משובצת כמעין 'נספח' למשנה הקודמת בה רבן גמליאל ורבי יהושע [תנאים מזקני דור יבנה] דנו האם ב'מדברת' ו'מעוברת' אשה נאמנת לומר שהיא כשרה לכהונה. בעל השמועה הוא ר' יוסי בן דור אושא שמעיד על פסק של ריב"נ [בן דורו של ר"ע, דור שני ביבנה]. ר' יהושע עוד יופיע בתחילת משנה פרק ב' 'ומודה רבי יהושע[?], ולכן התלמודים בחנו את הזיקה בין משנה זו ובין מחלוקת ר"ג ור"י.

על פניו, המשניות עוסקות בנושאים שונים; ר"ג ור"י דנים האם האשה נאמנת להסביר למי נבעלה, ואילו במשנת 'תינוקת' לא מוזכר שהתינוקת טענה מי האנס, ולכן היא דנה בשאלה מה הדין בהעדר טענה, וריב"נ קובע שהולכים אחר הרוב. לכן הירושלמי מניח כדבר פשוט שמשנת תינוקת עולה בקנה אחד עם שיטת רבן גמליאל, והיא בוחנת האם גם ר"י יסכים לה. השאלה מתעוררת רק ביחס אליו משום שר"י לא רק קבע 'לא מפיה אנו חיים' אלא גם לא הציע ללכת אחר הרוב. תשובת הירושלמי היא שר"י מודה באנוסה, כלומר שיש לחלק בין מזנה בהסכמה שם לא הולכים אחר הרוב ובין אנוסה שם הולכים אחר הרוב. ההסבר הוא שלשיטת הירושלמי אף ר"י מודה עקרונית שהולכים אחר הרוב, אלא שב'מדברת' הוא סבור שהזנות הולך אחר הפסולים, ולכן לא כוללים ברוב את הכשרים, ופשוט אין רוב כשרים. מה שאין כן באונס, גם פסולים לא אונסים, ולכן אף הכשרים חשודים באונס, ולכן יש רוב.

הבבלי חולק על הירושלמי בהסבר שיטת ר"י ב'מדברת'. לשיטת הבבלי, ר"י סובר ש'מעלה עשו ביוחסין' ושלא הולכים אחר הרוב אף שהוא קיים. בנוסף, הסוגייה צועדת בעקבות ריב"ל שקבע יג: שר"ג מכשיר אפילו ברוב פסולים, ולכן רבא שואל את רב נחמן כמי נשנית המשנה.

כאמור, לא נזכר כאן טענה של התינוקת. רש"י הסיק מכאן שרבא כאן מניח ששיטת רבן גמליאל לא בנויה על טענת האשה אלא על העיקרון 'העמד אשה על חזקתה' [בדומה לשיטת רש"י עה: שהסוגייה שם מבארת שרבן גמליאל מבוסס על חזקת הגוף ללא שהיע טוענת ברי]. לכן רש"י מבאר את תשובת רב נחמן שהמשנה היא כר"י [לר"ג הרי כשרה מכוח החזקה ואפילו ברוב פסולים], שמודה ביוחסין שהולכים אחרי תרי רובי. תוספות ורמב"ן חולקים על רש"י ומעמידים ששאלת רבא הניחה שהתינוקת טוענת ברי [רמב"ן עשה מהלך דומה בסוגייה עה:], ולדעת הרמב"ן [ודעה אחת בתוספות] תשובת רב נחמן היא שהתינוקת לא טוענת ברי ולכן המשנה לא קשורה במחלוקת ר"ג ור"י ויכולה להיות אליבא דשניהם. לשיטתם, הדיון על תרי רובי איננו חלק מהתירוץ של רב נחמן, אלא דיון שועמד בזכות עצמו, מול האפשרות שרוב אחד הוא 'קבוע'.

והנה פשט המשנה הוא שריב"נ הסתפק ברוב אחד [?] 'אם רוב אנשי העיר' [וכן פשט המדנה במכשירין]. ובאמת בסוגיית הירושלמי לא מוזכר כלל הצורך בתרי רובי, וכאמור לעיל, הדיון הוא האם יש רוב אחד. אולם הבבלי מגבש עמדה שביחסין צריך תרי רובי, ולכן ביחידה זו בתחילת טו, א, היא מנסה להעמיד את משנתנו בתרי רובי, בכך שהיא מעמידה 'בשעת קרונות' ורוב אנשי סיעה כשרים, אף שהסבר זה איננו פשוט בלשון המשנה. בהמשך הסוגייה הגמרא מביאה

מחלוקת של תלמידי רב האם הלכה כר"י או שמדובר בהוראת שעה. מדין הסוגייה עולה שמקור העמדה שיש צורך בתרי רובי הוא בדברי רב שהמשנה במכשירין שקובעת שהולכים אחר הרוב בקביעת יהדות של תינוק שנמצא אינה לעניין יוחסין. כמו כן מתברר [לפירוש רש"י] שהשיטה שמדובר בהוראת שעה מבארת שהמשנה מתארת מקרה של רוב אחד. ביחידות השונות בסוגייה יש שתי שיטות איך הלעמיד אתמשנתנו אליבא דהלכתא שצריך תרי רובי. דרך אחת היא לפרש את המשנה במקרה של תרי רובי; דרך שניה היא לקבוע שהיא הוראת שעה.

מראי מקומות

- יד: המשנה
- סוגית הגמרא יד: 'אמר ליה רבא לרב נחמן² מעלה עשו ביוחסין'; טו., 'איתמר רב חייא בר אשי² לא מתני הא' [כמובן שמוזמנים ללמוד בבקיאות גם את מה שביניהם² נעסוק ב'גופא' בהשמך השבוע]
- רש"י יד: ד"ה אפילו ברוב פסולין וד"ה אמר ליה
- יד: תד"ה כמאן
- יד: ר"י מיגאש ד"ה ואם תשאל
- יד: רמב"ן ד"ה אמר ליה; יד: ריטב"א ד"ה מתניתין וד"ה אמר ליה רבא
- ירושלמי כתובות א:ט 'אמר ר' יוסי² ששם בעל' [בהמשך השבוע נבקש לעיין גם בהמשך הירושלמי]
- רמב"ם איסורי ביאה יח: יד
- [להרחבה² פני יהושע ד"ה בפירש"י]
- 'איתמר רב חייא בר אשי² טו: רש"י ד"ה לא מתני הא; תד"ה מאן
- להרחבה² דיון נרחב ברז"ה וברמב"ן במלחמת השם
- להרחבה- קרונה של ציפורי² דיון נרחב במחקר על פרשנות 'קרונה של ציפורי' והיחס בין סוגיית בבלי וירושלמי² הלבני במקורות ומסורות; ברודי פירוש כתובות